

การศึกษาสถานภาพการดูแลเด็กเล็ก
กรณีศึกษาสถานรับเลี้ยงเด็ก/ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ดำเนินการในสังคมไทย
The study of child development center status, Day care center which
operated in Thailand community

ชุลีรัตน์ เจริญพร

Chuleerat Charoenporn

วิทยาลัยพัฒนามหานคร มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

Institute of Metropolitan Development, Navamindradhiraj University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Chuleerat@nmu.ac.th

Received November 14, 2022; Revised June 19, 2024; Accepted June 24, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสถานภาพการดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังคมไทย และ 2) ศึกษาแนวทางการสนับสนุน ส่งเสริมการดูแลเด็กเล็กของศูนย์ ฯ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลในพื้นที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 8 แห่ง การสังเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ครูผู้ดูแล เจ้าหน้าที่ในสังกัดที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้บริหารศูนย์ ฯ และผู้ปกครอง

ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินการขับเคลื่อนและพัฒนาเด็กปฐมวัยในสังคมไทย มีความร่วมมือการดำเนินงานระหว่าง 4 กระทรวง ประกอบด้วย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ภายใต้การดูแลของหน่วยงาน โดยเฉพาะในแต่ละช่วงวัย 0-5 ปี โดยการดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 5 ศูนย์ ฯ มีนโยบายแนวทางการสนับสนุน กำกับดูแลการดำเนินงานแตกต่างกัน ภายใต้การสังกัดหน่วยงานที่แตกต่างกัน และ 3 ศูนย์ ฯ ที่ไม่สังกัดหน่วยงาน ใช้แนวทางการดำเนินการภายใต้นโยบายของภาครัฐกำกับการดำเนินการ โดยไม่ได้รับการสนับสนุนใด ๆ จากหน่วยงาน

ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะ 1.การดำเนินการของศูนย์ ฯ ที่จัดตั้งขึ้นในแต่ละพื้นที่เอื้ออำนาจการดูแล การสร้างเสริมความเข้มแข็งของเด็ก ๆ ในพื้นที่ 2.การดำเนินการของศูนย์ ฯ สร้างประโยชน์ต่อแรงงานสตรีในพื้นที่ได้อย่างชัดเจน 3.นโยบายการสนับสนุนของหน่วยงานที่สังกัด มีความแตกต่างกัน มี

จุดอ่อน จุดแข็งที่แตกต่างกัน แต่มีส่วนเอื้อที่สำคัญในการแบ่งเบาภาระผู้ปกครอง และสนับสนุนการดูแลเด็กเล็ก 4.แนวทางการสนับสนุน หน่วยงานที่สังกัดควรมีแนวทางสนับสนุนในรูปแบบอื่น ๆ เพิ่มขึ้น นอกไปจากการสนับสนุนการจัดตั้ง การจดทะเบียนที่ถูกต้อง

คำสำคัญ: ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก; การศึกษาปฐมวัย; มาตรฐานการกำกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

Abstract

The objective of this research aim to 1) To study child development center states in Thailand community 2) To study supporting guidelines child development center as a qualitative research by collecting information. From 8 child development center data analysis, depth interview consist of teacher, related person in the organization, director of child development center and parent.

The study found that early childhood development operation in cooperation between 4 ministry which are ministry of Education , ministry of Interior , ministry public health ministry Social development and Human Security especially the age of 0–5 There are 5 center with different kinds of supporting guidelines and another 3 center have not affiliated ,with party meanwhile using guideline supporting under the Government control without subvention findings and suggestions. 1) Child development center operation can increase strength within the area 2) Child development center operation can benefit clearly to female within the area 3) Center operation of Affiliated Institution should have different Kind guideline supporting and exact registration.

Keywords: Child Development Center; Early Childhood Education; Standards Governing the Management of Early Childhood Education

บทนำ

การจัดการดูแลเด็กเล็ก โดยการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับวัยเด็กหรือปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับรากฐานการพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ รวมทั้งในปัจจุบัน ความต้องการสถานเลี้ยงดูเด็กที่เพิ่มมากขึ้นเนื่องจากพ่อแม่ต้องไปทำงาน และรูปแบบของครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป จากการสำรวจในปี พ.ศ.2551 พบว่าเด็กวัย 3–4 ปี เข้าเรียนใน

สถานศึกษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งมากกว่าร้อยละ 72 ทำให้สถานเลี้ยงดูเด็กเล็กยิ่งมีความสำคัญ และผู้ที่มีความหมายสำคัญในการดูแลสุขภาพเด็กเพิ่มจากพ่อแม่เป็นครู หรือพี่เลี้ยงในสถานศึกษา

สถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ จึงเป็นสถานที่ซึ่งได้รับการยอมรับ และถูกยกยอบทบาทสำคัญที่ได้รับมอบหมายความรับผิดชอบจากครอบครัว เพื่อจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้แก่เด็กในขณะที่ไม่ได้อยู่กับผู้ปกครอง กลายเป็นสถานบริการที่เป็นที่ต้องการของสังคม ศูนย์พัฒนาเด็กในแต่ละแห่งมีการจัดตั้งขึ้นในแหล่งภูมิศาสตร์ต่างกัน เช่น วัด ชุมชนโรงเรียน ซึ่งใน พ.ศ. 2545 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงมีการถ่ายโอนภารกิจอำนาจหน้าที่และงบประมาณในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) (Department of Local Administration, 2002) และมีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบอื่น ๆ เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือกรุงเทพมหานคร ร่วมจัดการดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทำให้มีชื่อเรียกจากสถาบันที่ดูแลเด็กในช่วงปฐมวัยมีความแตกต่างกันไป เช่น สถานรับเลี้ยงเด็ก สถานเลี้ยงดูเด็ก สถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน ศูนย์เลี้ยงดูเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ฯลฯ ซึ่งการดูแลไม่ได้จำกัดเฉพาะอายุ 3 – 5 ปี แต่มีตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งถึง 7 ปี หรือมากกว่า แล้วแต่ความพร้อมของหน่วยงาน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นคำจำกัดความกว้าง ๆ สำหรับหน่วยงาน หมายถึง สถานที่ดูแล และให้การศึกษาแก่เด็กอายุระหว่าง 3 – 5 ปี และมีฐานะเทียบเท่าสถานศึกษา (สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น, 2545) ซึ่งในความหมายศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จะต้องเป็นสถานที่ที่พร้อมให้ทั้งการดูแลและให้การศึกษาแก่เด็ก ดังนั้น บทบาทและหน้าที่ในการดูแลเด็กจึงเป็นของครูผู้ดูแลของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และจำเป็นต้องมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาดำเนินการในการส่งเสริมสนับสนุนในการดูแลเด็กให้แก่ครอบครัว เด็กก็จะพัฒนาได้เต็มศักยภาพและสามารถเจริญเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติ

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีการบริหารจัดการที่ดีเป็นไปตามมาตรฐาน จึงนับว่าเป็นสถานศึกษาแห่งแรกที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กเล็ก แต่ยังคงพบว่ามีสถานการณ์ปัญหาของการสนับสนุนต่าง ๆ เช่น สื่อการเรียนรู้ที่อาจไม่เพียงพอสำหรับเด็กทุกช่วงวัย การนำทรัพยากรในท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านเข้ามาสอนให้กับเด็กในพื้นที่ การบูรณาการการเรียนการสอนให้เข้ากับบริบทในพื้นที่ Poolpat, 2004) หรือปัญหาด้านกฎหมายและนโยบาย แผนการดำเนินงาน และการจัดสรรงบประมาณต่าง ๆ การบริหารจัดการด้านกำลังคน ปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็ก รวมถึง ครู/ ผู้ดูแลเด็กบางส่วนขาดขวัญและกำลังใจในการดำเนินงาน ซึ่งปัญหาในการดำเนินการดังกล่าว อาจเป็นส่วนสำคัญสำหรับการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก และรวมถึงการสนับสนุนการเรียนรู้ และแนวทางการดูแลของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงสนใจค้นคว้าสถานการณ์การดูแลพัฒนาเด็กเล็กภายใต้สังกัดของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อเข้าใจสภาพปัญหา การดำเนินการ และการสนับสนุนในระดับนโยบายหรือปฏิบัติการที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้บรรลุวัตถุประสงค์ รวมไปถึงสามารถแบ่งเบาภาระผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูเด็กเล็ก สนับสนุนการเติบโตของครอบครัววัยแรงงานได้อย่างสำคัญ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาสภาพภาพการดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังคมไทย
2. ศึกษาแนวทางการสนับสนุน ส่งเสริมการดูแลเด็กเล็กของศูนย์ ฯ

การทบทวนวรรณกรรม

1. ความหมายของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง สถานที่อบรมเลี้ยงดู จัดประสบการณ์และส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งยังส่งเสริมให้เด็กเล็กมีความพร้อมทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา และให้การศึกษาดังกล่าวมีฐานะเทียบเท่าสถานศึกษา เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ (Department of Local Administration Ministry of Interior, 2010)

พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 สรุปความหมาย (1) “เด็กปฐมวัย” หมายถึง เด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่าหกปีบริบูรณ์ รวมถึงเด็กซึ่งต้องได้รับการพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาในระดับประถมศึกษา (2) “การพัฒนาเด็กปฐมวัย” หมายถึง การดูแลการพัฒนา และการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย หญิงตั้งครรภ์ หรือผู้ดูแลเด็กปฐมวัย (3) “สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย” หมายถึง ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการ หรือเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ สถานรับเลี้ยงเด็ก และสถานสงเคราะห์ ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก ซึ่งมีเด็กปฐมวัยอยู่ในความคุ้มครองดูแล หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น รวมทั้งโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ หน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานอื่น ของรัฐหรือเอกชน และสถาบันศาสนาที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัย

สรุปได้ว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง สถานศึกษาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กเล็กระดับก่อนประถมศึกษา โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ในลักษณะการเรียนรู้ปนเล่น เพื่อพัฒนาเด็กเล็กให้มีความพร้อมทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา อันเป็นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กรอบด้านให้เหมาะสมตามวัย

2. แนวคิด แนวทางการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ.2562 สรุปรัตถุประสงค์ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย (1) ให้มารดาได้รับการดูแลระหว่างการจัดตั้งครรภ์เพื่อให้บุตรที่อยู่ในครรภ์มีสุขภาพและพัฒนาการที่ดี (2) ให้เด็กปฐมวัยอยู่รอดปลอดภัยและได้รับความคุ้มครองให้พ้นจากการล่วงละเมิดไม่ว่าทางใด (3) ให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่ดีรอบด้านทั้งทางร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย เพื่อให้เกิดทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับหลักการพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคล และความต้องการจำเป็นพิเศษ (4) สร้างคุณลักษณะให้เด็กปฐมวัย มีอุปนิสัยใฝ่ดี มีคุณธรรม มีวินัย ใฝ่รู้ มีความคิด สร้างสรรค์ และสามารถซึมซับสุนทรียะ และวัฒนธรรมที่หลากหลาย (5) บ่มเพาะเจตคติของเด็กปฐมวัยให้เคารพคุณค่าของบุคคลอื่น มีจิตวิญญาณของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเสมอภาค และมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลเมืองโลก (6) ให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

รวมทั้งในการจัดการศูนย์และโรงเรียนปฐมวัยจำเป็นต้องมีการวางแผนและดำเนินการจัดการได้อย่างถูกต้องตามหลักการและอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะช่วยให้เด็กมีโอกาสพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ได้เหมาะสมกับศักยภาพของเด็กแต่ละคน ซึ่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (Sukhothai Thammathirat Open University, 1999) ได้กล่าวว่า การจัดการศูนย์และโรงเรียนปฐมวัยศึกษาเป็นหัวใจสำคัญที่จะดำเนินงานของศูนย์ โดยอาจสรุปแนวคิดแนวทางการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีจัดการที่เหมาะสม ประกอบด้วย 3 แนวทางสำคัญ คือ

2.1 นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามมาตรฐานการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งกำหนดมาตรฐานประสิทธิภาพการจัดการศูนย์ฯ ออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย 2) ด้านการมีส่วนร่วม และสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ด้านบุคลากร และด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร รวมไปถึง แนวทางตามความต้องการ และความพึงพอใจของผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2.2 มาตรฐานการศึกษาสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้กำหนดมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกครอบคลุม ไว้ 12 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 ผลการจัดการศึกษา มาตรฐานที่ 2 เด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจสมวัย มาตรฐานที่ 3 เด็กมีพัฒนาการด้านสังคมสมวัย มาตรฐานที่ 4 เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญาสมวัย มาตรฐานที่ 5 เด็กมีความพร้อมศึกษาต่อในขั้นต่อไป มาตรฐานที่ 6 ประสิทธิภาพของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ มาตรฐานที่ 7 ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและการพัฒนา สถานศึกษา มาตรฐานที่ 8 ประสิทธิภาพของระบบการประกันคุณภาพภายใน มาตรฐานที่ 9 ผลการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายตาม

ปรัชญา ปณิธาน พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา มาตรฐานที่ 10 ผลการพัฒนาตามจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลกระทบต่อเป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา มาตรฐานที่ 11 ผลการดำเนินการโครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถานศึกษา และมาตรฐานที่ 12 ผลการส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาเพื่อยกระดับมาตรฐาน รักษามาตรฐานและพัฒนาสู่ความเป็นเลิศเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา (Office for National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization), 2011)

2.3 หลักสตรการจัดการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กำหนดหลักการ 1) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกคน 2) ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย 3) ยึดพัฒนาการและการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม ผ่านการเล่นอย่างมีความหมายและมีกิจกรรมที่หลากหลาย ได้ลงมือกระทำในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เหมาะสมกับวัยและมีการพักผ่อนเพียงพอ 4) จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กมีทักษะชีวิตและสามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และมีความสุข และ 5) สร้างความรู้ ความเข้าใจและประสานความร่วมมือในการพัฒนาเด็กระหว่างสถานศึกษากับพ่อแม่ ครอบครัว ชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย (Office of the Basic Education Commission Ministry of Education, 2017)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

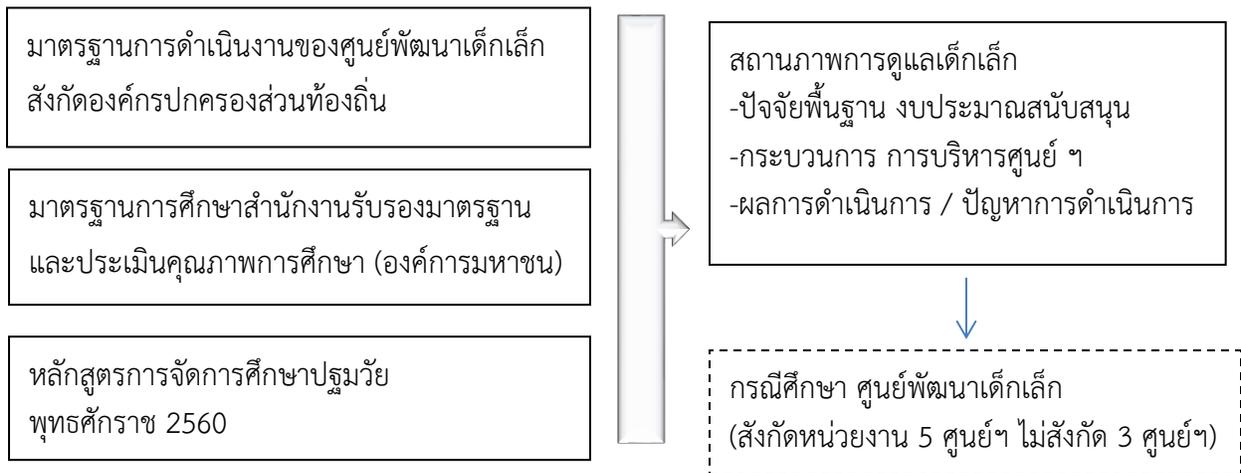
Sripen and Noichan (2014) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง โดยภาพรวมมีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีสภาพการดำเนินงานสูงสุดจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากทุกภาคส่วน รองลงมาได้แก่ ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ ด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนด้านที่มีสภาพการดำเนินงานน้อยที่สุดได้แก่ ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร

Tangjitcharoenkul (2019) ศึกษาการพัฒนา รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า 1. สภาพปัจจุบันของเครือข่ายความร่วมมือ 3 ลักษณะ คือ ยังไม่มีเครือข่ายความร่วมมือ ร่วมมือบางส่วน และร่วมมือเต็มรูปแบบอย่างเป็นรูปธรรม โดยส่วนใหญ่ต้องการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับองค์กรภาคีเครือข่าย 2. องค์ประกอบเพื่อเพิ่มคุณภาพเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ 1) ปัจจัยป้อนประกอบด้วย (1) โครงสร้างรูปแบบเครือข่าย (2) วัตถุประสงค์ร่วมกัน (3) บทบาทหน้าที่ของเครือข่าย (4) งบประมาณ 2) ปัจจัยด้านกระบวนการ ประกอบด้วย (1) การจัดตั้งเครือข่าย (2) การบริหารจัดการเครือข่าย (3) การดำรงเครือข่ายให้ยั่งยืน และ 3) ด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ 3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการ

การศึกษาปฐมวัยของศูนย์ ฯ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากรและนโยบายการสนับสนุนการบริหารจัดการของศูนย์ ฯ

Noommesri (2013) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า 1) สภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษา คือ 1.1) ปัญหาด้านปัจจัยพื้นฐาน งบประมาณที่มาสนับสนุนด้านการศึกษาไม่เพียงพอ ควรจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนปฏิบัติการ เช่น กิจกรรมทัศนศึกษา จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ ปรับปรุงและพัฒนาอาคารเรียน ห้องเรียน สถานที่ และภูมิทัศน์ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และส่วนใหญ่บุคลากรยังขาดทักษะ ความรู้ ความสามารถทางด้านการบริหารและการจัดการศึกษา 1.2) ด้านกระบวนการ ครูผู้ดูแลเด็กยังขาดความรู้ความเข้าใจถึงวิธีการประเมินพัฒนาการที่ถูกต้อง และไม่ให้ความสำคัญในการประเมินพัฒนาการของเด็ก 1.3) ด้านผลผลิต ผู้ปกครองยังไม่ยอมรับและพึงพอใจในการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และ 2) ความคิดเห็นของบุคลากรต่อแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์ ฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า บุคลากร มีความคิดเห็นต่อแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์ ฯ อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน 3) เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์ ฯ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และการศึกษา พบว่า ตัวแปรที่ทำให้ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์ ฯ ไม่แตกต่างกัน คือ เพศ อายุ และอาชีพ และมีปัจจัยส่วนบุคคลด้านการศึกษาแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้แนวทางการศึกษาโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารการดำเนินการของศูนย์ ฯ
2. การสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่กำหนดไว้ในแต่ละศูนย์ ฯ
3. การสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มชาวชุมชน กลุ่มผู้ปกครอง และภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตในการศึกษา

ศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่สังกัดในหน่วยงาน จำนวน 5 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 1 แห่ง สังกัดกรุงเทพมหานคร 1 แห่ง สังกัดกระทรวงพัฒนาสังคม ฯ 3 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ไม่สังกัดหน่วยงาน จำนวน 3 ศูนย์

เครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) โดยกำหนดประเด็นคำถาม ในรูปแบบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or guided interviews) ประกอบด้วย 1. สภาพการณ์ดำเนินงานของศูนย์ ฯ และประเด็นที่เฝ้าตอบระสิทธิผลการจัดการศึกษาปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2. ประเด็นที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการจัดการศึกษาปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3. แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการจัดการศึกษาปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปประเด็นนำไปสู่การวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content analysis) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การอธิบายข้อมูลใช้วิธีการเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เป็นการอธิบาย ตีความ และสร้างความเข้าใจต่อข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ค้นพบ

ผลการวิจัย และการอภิปราย

- 1) สถานภาพการดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังคมไทย

1. ภาพรวมการพัฒนาเด็กเล็กในสังคมไทยของภาครัฐ

การดำเนินการขับเคลื่อนและพัฒนาเด็กปฐมวัยในสังคมไทย มีความร่วมมือการดำเนินงานระหว่าง 4 กระทรวง ประกอบด้วย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีแนวทางความร่วมมือตามการแบ่งกลุ่มเด็กออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) เด็กปกติ 2) เด็กป่วย 3) เด็ก PSD (Psychosocial Disadvantages) โดยเด็กในแต่ละกลุ่มจะอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานโดยเฉพาะในแต่ละช่วงวัย กล่าวคือ ในช่วงวัย 0-3 ปี เด็กส่วนใหญ่อยู่

ภายใต้การดูแลของกระทรวงสาธารณสุข เมื่อเด็กก้าวเข้าสู่สถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน บทบาทการดูแลเข้าสู่กระทรวงศึกษาธิการเป็นส่วนใหญ่ ที่จัดการศึกษาในระดับปฐมวัยในรูปแบบระบบโรงเรียน รวมถึงกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีเครือข่ายศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัยครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทส่งเสริม กำกับมาตรฐานการดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และสนับสนุนงบประมาณ สำหรับเด็กป่วยจะได้รับการดูแลจากกระทรวงสาธารณสุขในทุกช่วงวัย ส่วนเด็กที่อยู่ในกลุ่มยากจน หรือกลุ่มมารดาจะอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก พ.ศ.2549 กำหนดคุณสมบัติของผู้ขอรับใบอนุญาต ผู้ดำเนินการ ผู้เลี้ยงดูเด็ก เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีคุณภาพ รวมทั้งสนับสนุนการเรียนรู้ และอื่น ๆ สำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามเกณฑ์ที่สนับสนุน

2. สถานภาพการดำเนินการพัฒนาเด็กภายใต้สถานรับเลี้ยงเด็ก หรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

สถานรับเลี้ยงเด็ก หรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่สังกัดหน่วยงาน และไม่ได้สังกัดหน่วยงานใด ๆ ที่ดำเนินการในสังคมไทย พบว่า มีการกระจายตามพื้นที่การปกครอง ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) 20,644 แห่ง กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 1,600 แห่ง กรุงเทพมหานคร 292 แห่ง และกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข 52 แห่ง และอื่น ๆ (Department of Children and Youth, 2018)

ซึ่งยังมีสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนและไม่ได้เงินอุดหนุนจากรัฐ โดยเฉพาะสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในชุมชน และสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของมูลนิธิ วัด และองค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ อีกจำนวนหนึ่ง

การศึกษากรณีศึกษาในงานนี้ จำนวน 5 ศูนย์ ฯ ที่ดำเนินการภายใต้สังกัด และ 3 ศูนย์ ฯ ที่ดำเนินการเอง มีแนวทางการสนับสนุน กำกับดูแลการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ดังนี้

ตารางที่ 1 การดูแลการดำเนินการของศูนย์เด็กเล็ก

ศูนย์เด็กเล็ก	สังกัด	การสนับสนุน	เกณฑ์การสนับสนุน
ศพด.วัดเสม็ดใต้	อปท.	1.ค่าตอบแทนครู ในอัตราข้าราชการ/ตามวุฒิการศึกษา / พนักงานจ้าง 2.อาหารกลางวัน 21 บาท/หัว 3.อุปกรณ์การเรียน / เครื่องใช้ส่วนตัว เช่น ชุดนักเรียน ชุดผ้าไทย ที่นอน แก้วน้ำ แปรงสีฟัน ยาสีฟัน ฯลฯ 4.ค่าบำรุงการศึกษา	มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ศูนย์เด็กเล็ก	สังกัด	การสนับสนุน	เกณฑ์การสนับสนุน
ศูนย์พัฒนาเด็ก ก่อนวัยเรียนบ้าน รักษา	กทม.	1. ค่าตอบแทนอาสาสมัครตามวุฒิ การศึกษา/ไม่มีการขึ้นค่าตอบแทน ตลอดระยะเวลาการทำงาน 2. อาหารกลางวัน 20 บาท/หัว	มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนา เด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น
สถานรับเลี้ยง เด็กเบญจมาศ	พม.	กำกับมาตรฐานการดูแล	กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาต จัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก พ.ศ.2549
ศูนย์พัฒนาเด็ก ก่อนวัยเรียน วนคร	พม.	กำกับมาตรฐานการดูแล	กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาต จัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก พ.ศ.2549
สถานรับเลี้ยง เด็กของมูลนิธิ บ้านเด็กอ่อนใน สลัม ฯ	พม.	กำกับมาตรฐานการดูแล	กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาต จัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก พ.ศ.2549
สถานรับเลี้ยง เด็กที่ไม่ได้สังกัด หน่วยงาน	-	ไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ	

3. ผลการศึกษาเชิงพื้นที่กรณีศึกษา

3.1 การศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่สังกัดหน่วยงาน จำนวน 5 ศูนย์ ฯ ประกอบด้วย

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดเสม็ดใต้ สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดใต้ อ.บางคล้า

จ.ฉะเชิงเทรา

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดเสม็ดใต้ตั้งอยู่เลขที่ 36 หมู่ 1 ตำบลเสม็ดใต้ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา เปิดสอนระดับเตรียมอนุบาล ตั้งแต่ อายุ 2 ปี 6 เดือน ถึง 3 ปี 11 เดือน จัดตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาเด็กภายในตำบล และชุมชนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นการแบ่งเบาภาระในการเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองภายในตำบลโดยสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2551 ลักษณะอาคารเป็นอาคารเรียนชั้นเดียวแบ่งห้องเรียนเป็นห้อง ๆ มีการกำหนดพื้นที่พักผ่อน ห้องรับประทานอาหาร มีสนาม เครื่องเล่น อาคารตั้งอยู่ภายในพื้นที่วัดเสม็ดใต้ มีรั้วรอบ มีห้องครัว และห้องน้ำเพียงพอขนาดพื้นที่ จำนวน 320 ตารางเมตร

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดเสม็ดใต้ ได้จัดการพัฒนาเด็ก สำหรับเด็กอายุ 3 – 4 ปี 2 ระดับชั้น จัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาปฐมวัย 2560 ปัจจุบัน มีจำนวนเด็กเล็ก 16 คน ครู (ข้าราชการ/หัวหน้าสถานศึกษา) 1 คน พี่เลี้ยง (พนักงานจ้าง) 1 คน ไม่เก็บค่าบำรุงการศึกษา โดยองค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดใต้ จัดหาอุปกรณ์การเรียน เครื่องใช้สำหรับเด็ก และอาหาร 3 เวลาให้ตลอดปีการศึกษา รวมทั้งกำหนดมาตรฐานการดูแลของศูนย์ ฯ ตัวชี้วัดการดำเนินการที่ต้องรายงานอย่างต่อเนื่องให้กับต้นสังกัด ทำให้เกิดกระบวนการจัดการดูแลเด็กเป็นไปอย่างเป็นขั้นตอนชัดเจน

2. ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนชุมชนแป้นรักษา ภายใต้งักตกรุงเทพมหานคร

ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนชุมชนแป้นรักษา ตั้งอยู่ที่ 34/2 หมู่ 2 ซอยเพชรเกษม 116 แยก 2 ถนนเพชรเกษม แขวงหนองค้างพลู เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ลักษณะอาคารเป็นอาคาร 2 ชั้น อยู่ในที่ดินของเอกชน 100 ตารางวา จัดพื้นที่ว่างส่วนกลาง สำหรับทำกิจกรรมของศูนย์ ฯ เป็นลานกิจกรรมกลางแจ้ง การเข้าแถวตอนเช้า การประชุมรวม ฯลฯ โดยทำสัญญาการใช้พื้นที่เพื่อเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับกรุงเทพมหานคร มีอายุสัญญา 20 ปี

ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนชุมชนแป้นรักษา เป็นสถานที่รับเลี้ยงเด็กและดูแลเด็กก่อนวัยเรียน (เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 2 ปี แต่ไม่เกิน 6 ปี) จัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาปฐมวัย ๒๕๖๐ ที่ตั้งอยู่ในชุมชน และดำเนินงานในรูปแบบของคณะกรรมการ ภายใต้การควบคุมดูแลของคณะกรรมการชุมชน ปัจจุบัน มีครู 8 คน เด็ก 63 คน ดูแลเด็ก 7.00 – 16.00 น. โดยกรุงเทพมหานครสนับสนุนค่าอาหาร ได้แก่ อาหารกลางวัน อาหารเสริม (นม) สำหรับเด็กในศูนย์ ฯ เป็นรายหัวคนละ 20 บาท/คน/วัน และวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน เป็นอัตรา 200 บาท/คน/ปี รวมทั้งค่าจ้างอาสาสมัครผู้ดูแลเด็ก โดยอัตราเงินเดือนเป็นไปตามวุฒิการศึกษา (ปริญญาตรี 15,000 บาท/เดือน) เป็นบุคคลที่ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชนในศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน

ศูนย์ ฯ ไม่เก็บค่าบำรุงการศึกษา แต่ขอสนับสนุนเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เพื่อการดำเนินการของศูนย์ ฯ เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าซ่อมบำรุง ฯลฯ จำนวน 500–1,000 บาท โดยการดูแลเด็กนอกเวลาทำการ 16.00–17.00 น. เดือนละ 500 บาท / วันเสาร์ อาทิตย์ วันละ 100 บาท โดยคุณครูรับดูแล

3. สถานรับเลี้ยงเด็กเบญจมาศ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

สถานรับเลี้ยงเด็กเบญจมาศ ตั้งอยู่ที่ 77/1 วัดศรีนวล หมู่ 4 เขตหนองแขม ซอยเพชรเกษม 81 กรุงเทพมหานคร ลักษณะอาคารเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น ชั้นล่างสำหรับเด็กเล็ก ชั้นสอง เป็นชั้นสำหรับเด็ก 4 ขวบขึ้นไป มีบริเวณพื้นปูนโดยรอบ มีเครื่องเล่นเด็ก ลานกิจกรรม ปัจจุบัน มีเด็ก จำนวน 26 คน คุณครู จำนวน 4 คน แม่บ้าน 1 คน เจ้าหน้าที่ 1 คน รับดูแลตั้งแต่ 07.00–16.00 น. เก็บค่าบำรุงการศึกษา 2,000–3,000 บาท/เดือน โดย 16.00–17.30 น. จะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม

การจดทะเบียนเป็นสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทางกระทรวง ฯ ไม่มีการสนับสนุน แต่มีแนวปฏิบัติในการกำกับจัดการ

4. สถานรับเลี้ยงเด็กของมูลนิธิบ้านเด็กอ่อนในสลัมฯ: บ้านศรีนครินทร์

บ้านศรีนครินทร์ (ชุมชนกองขยะหนองแขม) ตั้งอยู่บนถนนพุทธมณฑลสาย 3 หรือเพชรเกษม 104 อยู่ใกล้กับชุมชนกองขยะหนองแขม ลักษณะอาคาร เป็นอาคาร 2 ชั้น มีบริเวณพื้นปูนโดยรอบ มีเครื่องเล่นเด็ก ลานกิจกรรม ปัจจุบัน รับผิดชอบเด็กตั้งแต่ 3 เดือน – 6 ปี มีเด็ก จำนวน 19 คน (ในบัญชีรายชื่อ 39 คน เด็ก 3 เดือน ถึงอายุไม่ถึง 2 ขวบ จำนวน 3 คน และ 2-6 ปี จำนวน 16 คน) รับผิดชอบเด็ก ตั้งแต่ 07.00-17.00 น. โดย 16.30-18.00 น. จะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม มีการเก็บค่าบำรุงการศึกษา วันละ 30 บาท/คน รับผิดชอบเวลา 10 บาท/30 นาที

การทำงานของบ้านศรีนครินทร์ ฯ เป็นการทำงานทั้งกับการแก้ปัญหาครอบครัว มารดาเด็ก การดูแลเด็กเล็ก และรวมถึงการพัฒนาคุณภาพของชีวิตของแรงงานในชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจากภาคประชาสังคม

5. ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร นิคมอุตสาหกรรมนวนคร อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี

ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร โดยกลุ่มสหภาพแรงงานนวนคร ตั้งอยู่เลขที่ 362 ซอย 3/3 หมู่บ้านนวนคร ถ.พหลโยธิน อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี พื้นที่ 48 ตารางวา เป็นอาคาร 3 ชั้นสถานที่ตั้งไม่ได้อยู่ในพื้นที่ภายในสถานประกอบการ ใช้พื้นที่เดียวกับที่ตั้งของกลุ่มสหภาพแรงงาน นวนคร เปิดใช้วันที่ 2 พฤศจิกายน 2539 ปัจจุบันรับเลี้ยงบุตร อายุ 2-5 ปี ของสมาชิกสหภาพแรงงาน และบุคคลทั่วไปในชุมชน จำนวน 20 คน มีครู 5 คน แม่บ้าน 1 คน เวลาทำการ 07.00-17.30 น. สัปดาห์ละ 6 วัน มีวันหยุดคือ วันอาทิตย์และวันหยุดตามประเพณีของบริษัท ไม่มีการปิดเทอม เนื่องจากยึดวันหยุดของแรงงานเป็นหลัก โดยเก็บค่าบำรุงการศึกษา 1,000-1,200 บาท/เดือน เก็บเวลาในช่วงเย็น วันละ 20-25 บาท

การจดทะเบียนเป็นสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทางกระทรวง ฯ ไม่มีการสนับสนุน แต่มีแนวปฏิบัติในการกำกับจัดการ

3.2 การศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่ไม่ได้สังกัดหน่วยงาน จำนวน 3 ศูนย์ ฯ ประกอบด้วย

1. สถานรับเลี้ยงเด็กบ้านครูปู

สถานรับเลี้ยงเด็กบ้านครูปู ตั้งอยู่บริเวณชุมชนน้อมเกล้า ซอยรามคำแหง 39 แขวงพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ลักษณะอาคาร เป็นบ้านชั้นเดียว พื้นที่โดยรวม 1 ไร่กว่า เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 จากการรับเลี้ยงเด็กแรงงานพม่าในพื้นที่ โดยตัวของคุณครูปู เคยทำงานศูนย์เด็กเล็ก ฯ ปัจจุบันมีเด็กในการดูแล 6 คน ตั้งแต่อายุ 3-7 ปี รับผิดชอบตั้งแต่ 07.00-18.30 น. สัปดาห์ละ 6 วัน วันหยุดคือ วันอาทิตย์ โดยเก็บค่าบำรุงการศึกษา (รวมอาหาร 2 มื้อ) 2,500 บาท/เดือน

การดำเนินการของสถานรับเลี้ยงยังไม่สามารถจดทะเบียนรับรองอย่างถูกกฎหมายได้ ด้วยติดปัญหาในสัญญาการเช่าใช้ประโยชน์ในพื้นที่จากกรณีการปรับเปลี่ยนสัญญาการใช้ประโยชน์ในพื้นที่

2. สถานรับเลี้ยงเด็กบ้านครูวรรณ

สถานรับเลี้ยงเด็กบ้านครูวรรณตั้งที่ 68/520 หมู่บ้านอมรทรัพย์ แขวงกระทู้มราย เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ลักษณะอาคาร เป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียว มีบริเวณสนามด้านข้าง พื้นที่ประมาณ 100 ตารางวา ปัจจุบัน มีเด็ก 10 คน โดยอายุน้อยกว่า 4 ปี 4 คน และเด็กอายุมากกว่า 4 ปี 6 คน รับดูแล 07.00–19.00 น. สัปดาห์ละ 6 วัน มีวันหยุดคือ วันอาทิตย์ โดยเก็บค่าบำรุงการศึกษา รวมอาหาร 3 มื้อ 2,500–3,000 บาท/เดือน มีการเก็บค่าบำรุงเพิ่ม 20 บาท/ชั่วโมงกรณีวันหยุดเทศกาล วันละ 150 บาท/วัน

ปัญหาของบ้านรับเลี้ยงที่ยังไม่สามารถจดทะเบียนรับรองอย่างถูกกฎหมายที่สังกัดใน กทม. ด้วยเงื่อนไขการต้องยกที่ดิน ที่บ้านรับเลี้ยงที่ดำเนินการให้กับ กทม. หรือเป็นที่สาธารณะของชุมชน จึงจะสามารถรับการสนับสนุนได้ ซึ่งคุณครูไม่สามารถดำเนินการได้ รวมทั้งความตั้งใจจดทะเบียนรับรองสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน สังกัดกระทรวงพัฒนาสังคม ฯ ด้วยเนื่องจากสถานการณ์โควิด-19 ทำให้การดำเนินการของบ้านรับเลี้ยงไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องได้ จำนวนเด็กลดลง

3. สถานรับเลี้ยงเด็กบ้านครูส้ม

สถานรับเลี้ยงเด็กบ้านครูส้ม ตั้งอยู่ที่ 356/4 ชุมชนทรัพย์สิน ฯ เก่า ซอยรามคำแหง 39 ถนนรามคำแหง แขวงพลับพลา เขตวังทองหลาง กทม. ลักษณะอาคาร เป็นห้องเช่า ขนาด 20–30 ตารางเมตร ปัจจุบันรับดูแลเด็ก จำนวน 11 คน (อายุ 3–4 เดือน 4 คน และอายุ 2–5 ปี 7 คน) รับดูแล 07.00–17.30 น. สัปดาห์ละ 6 วัน มีวันหยุดคือ วันอาทิตย์ โดยเก็บค่าบำรุงการศึกษา วันละ 50–100 บาท/วัน โดยมีการเก็บค่าบำรุงเพิ่ม กรณีเกินเวลาชั่วโมงละ 20 บาท

ปัญหาของบ้านรับเลี้ยงที่ยังไม่สามารถจดทะเบียนรับรองอย่างถูกกฎหมายได้ เนื่องจากบ้านรับเลี้ยงเด็กแห่งนี้อยู่ในพื้นที่เช่าของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งมีปัญหาเรื่องความมั่นคงในที่ดินดำเนินการ ไม่มีสถานที่อาคารเป็นของตนเอง พื้นที่อาคารไม่เป็นไปตามเกณฑ์การจดทะเบียน

ตารางที่ 2 การดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกรณีศึกษา

ศูนย์เด็กเล็ก	เกณฑ์อายุ	เวลาทำการ	จำนวนเด็ก	คุณครู/อื่น	ค่าบำรุงการศึกษา	ค่าดำเนินการ
ศพด.วัดเสม็ดใต้	2.6–3.11ปี	07.30–15.00 (จันทร์ – ศุกร์)	12–16	1 / 1	-	อบต.เสม็ดใต้

ศูนย์เด็กเล็ก	เกณฑ์ อายุ	เวลาทำ การ	จำนวน เด็ก	คุณครู /อื่น	ค่าบำรุงการศึกษา	ค่าดำเนินการ
ศูนย์พัฒนาเด็ก ก่อนวัยเรียน บ้านรักษา	2-6 ปี	07.00- 16.00 (จันทร์ - ศุกร์)	63	8	-	เก็บจากค่าดูแล -500-1,000 บ/ เดือน -กรณีนอกเวลา +500 บาท/เดือน -ส.อ 100 บ/วัน
สถานรับเลี้ยง เด็กเบญจมาศ	1-6 ปี	07.00- 16.00 (จันทร์ - ศุกร์)	26	4	2,000-3,000 บาท/ เดือน -นอกเวลา +500 บ/ เดือน	เก็บจากค่าบำรุง การศึกษา
ศูนย์พัฒนาเด็ก ก่อนวัยเรียน นวนคร	2.5-5 ปี	07.00- 17.30 (จันทร์ - เสาร์)	20	5/1	1,000-1,200 บาท/ เดือน -ช่วงเย็น 20-25 บ/วัน	ค่าบำรุงการศึกษา
สถานรับเลี้ยง เด็กมูลนิธิบ้าน เด็กอ่อนในสลัม ฯ	3 เดือน-6 ปี	07.00- 17.00	19	4/3	30 บ/วัน กรณีเกิน 10 บาท/30 นาที	มูลนิธิเด็กอ่อนใน สลัม ฯ
สถานรับเลี้ยง เด็กไม่ได้สังกัด หน่วยงาน -บ้านครูปู	3-7 ปี	07.00- 18.30 (จันทร์ - เสาร์)	6	1	2,500 บ/เดือน	จากค่าดูแล
-บ้านครูส้ม	3 เดือน-7 ปี	07.00- 17.30	11	1/1	50-100 บ/วัน -ก่อนเวลาช่วงเช้า+50 -เกินเวลา+20/ชม.	จากค่าดูแล

ศูนย์เด็กเล็ก	เกณฑ์อายุ	เวลาทำการ	จำนวนเด็ก	คุณครู/อื่น	ค่าบำรุงการศึกษา	ค่าดำเนินการ
-บ้านครูวรรณ	3เดือน-4 ปี	(จันทร์ - เสาร์) 07.00-19.00 (จันทร์ - เสาร์)	10	1/1	1,000-3,000 บ/เดือน -19.00-21.00 ชม.ละ 20บ -เกิน 21.00 ถึงเช้า 100 บ/วัน -วันหยุด 150/วัน	จากค่าดูแล

2) ศึกษาแนวทางการสนับสนุน ส่งเสริมการดูแลเด็กเล็กของศูนย์ ฯ

จากการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่สังกัดหน่วยงาน และไม่สังกัดหน่วยงาน จะเห็นได้ว่า แนวนโยบายการสนับสนุนการดำเนินการของศูนย์ ฯ แตกต่างกัน ดังนี้

1. การสนับสนุนของหน่วยงานที่สังกัด

จากการศึกษานโยบายการสนับสนุนของหน่วยงานที่สังกัดของแต่ละศูนย์ ฯ จะเห็นได้ว่า มีความแตกต่าง มีจุดอ่อน และจุดแข็งที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามก็ศึกษาข้อเสนองานของผู้ที่เกี่ยวข้องจากการดำเนินการ พบว่า

1.1 งบประมาณการสนับสนุน เช่น ค่าจ้าง สวัสดิการของครูผู้ดูแลในสัดส่วนที่กำหนดไว้ ยังมีประเด็นที่ไม่สนับสนุนการทำงาน เช่น ขีดจำกัดจากอัตราจ้างครูตามสัดส่วนของเด็กเล็ก ซึ่งไม่เพียงพอ ในขณะที่ในการดำเนินการจริง ควรมีอัตราผู้ช่วย หรือผู้ดูแลพี่เลี้ยงเพิ่ม รวมทั้งระบบสวัสดิการควรมีสนับสนุนกับการดูแลครู หรือพี่เลี้ยงที่ดำเนินการในศูนย์ ฯ

1.2 งบประมาณการสนับสนุนค่าอาหาร นมกลางวัน ที่ได้รับจากหน่วยงานสังกัด ไม่เพียงพอในการดูแลเด็กเล็ก

1.3 ควรมีแนวทางในการสนับสนุนการบริหารจัดการของศูนย์ ฯ

อย่างไรก็ดี งบประมาณที่ได้รับจากหน่วยงานสังกัดเป็นส่วนเอื้อที่สำคัญสำหรับการดำเนินการของศูนย์ ฯ การดูแลเด็กเล็ก และแบ่งเบาภาระผู้ปกครองอย่างเห็นได้ชัด

2. แนวทางการสนับสนุนการจัดตั้ง การจดทะเบียนที่สังกัดถูกต้อง

หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรร่วมสนับสนุนการดำเนินการของศูนย์ ฯ ที่ไม่สามารถจดทะเบียนถูกต้องตามระเบียบกฎหมายเกณฑ์ได้ มีแนวทางสนับสนุนในรูปแบบอื่น ๆ ที่อาจจะเอื้อให้เกิดการ

ดำเนินการที่สามารถเข้าสู่ระบบได้ตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เช่น ค่าเช่าสถานที่ ค่าจัดจ้างครูพี่เลี้ยง ฯลฯ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

1. การดำเนินการของศูนย์ ฯ ที่จัดตั้งขึ้นในพื้นที่เอื้ออำนวยการดูแล การสร้างเสริมความเข้มแข็งของเด็ก ๆ ในพื้นที่ เราจะเห็นได้ว่า กลไกการดูแลเด็กในพื้นที่ ผ่านการดำเนินการของศูนย์ ฯ เด็กเล็กเอื้ออำนวยการพัฒนา ความร่วมมือ การทำงานร่วมกันในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง และผลประโยชน์เกิดขึ้นโดยตรงกับเด็กในพื้นที่ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการสนับสนุนศูนย์ ฯ ที่ดูแลเด็กในพื้นที่ ทั้งที่สังกัด และหรือไม่ได้สังกัดในหน่วยงาน

2. การสร้างประโยชน์ต่อแรงงานสตรีในพื้นที่ของการดำเนินการของศูนย์ ฯ การดำเนินการดูแลเด็กเล็กในพื้นที่ มีทิศทางสนับสนุนแรงงานสตรีในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม การร่วมกันดูแลระหว่างศูนย์ ฯ หน่วยงาน และกลไกในพื้นที่ สามารถสนับสนุนแรงงานสตรี หรือแรงงานในครอบครัว

3. กลไกการเอื้ออำนวยแรงงานสตรี และแรงงานในครอบครัว เราจะเห็นได้ว่า การดำเนินการดูแลเด็กเล็กของศูนย์พัฒนาเด็ก ฯ มีความพยายามจัดการแก้ไข ประคับประคองครอบครัว และเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเหลือผู้ปกครองในการดูแลเด็กเล็ก แต่ยังไม่เป็นรูปแบบทางการ เช่น มีการปรับตัวของศูนย์ ฯ ในการจัดการด้านเวลา รับ เลิก การแนวทางการดูแลเด็กแบบไม่เป็นทางการ เช่น การจัดเก็บค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมที่ผู้ปกครองรับได้ การยืดหยุ่นเวลาการดูแลเด็ก ที่รับกับเวลาที่ผู้ปกครองสามารถมารับกลับ หรือบุคลากรของศูนย์ ฯ สามารถจัดการการดูแลเด็กนอกเวลาได้ การจัดการอาหารเช้า อาหารเย็นนอกเหนืออาหารกลางวันที่ได้รับงบประมาณ ฯลฯ กลไกเหล่านี้เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ และสนับสนุนการทำงานของของแรงงานได้ ซึ่งเราพบกรณีเช่นนี้ในทุกศูนย์ ฯ ที่ลงศึกษา

สรุป

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีการบริหารจัดการที่ดีเป็นไปตามมาตรฐาน นับเป็นสถานศึกษาแห่งแรกที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กเล็ก เมื่อศึกษาการดำเนินการขับเคลื่อนและพัฒนาเด็กปฐมวัยในสังคมไทย พบว่ามีความร่วมมือการดำเนินงานระหว่าง 4 กระทรวง ประกอบด้วย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ภายใต้การดูแลของหน่วยงานโดยเฉพาะในแต่ละช่วงวัย 0-5 ปี เมื่อศึกษาสถานภาพการดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังคมไทย 5 ศูนย์ ฯ ที่สังกัดหน่วยงาน มีนโยบายแนวทางการสนับสนุน กำกับ การดูแลการดำเนินงานที่แตกต่างกัน และ 3 ศูนย์ ฯ ที่ดำเนินการเอง ใช้แนวทางนโยบายของภาครัฐกำกับ การ

ดำเนินการโดยไม่ได้รับการสนับสนุนใด ๆ พบว่า 1. การดำเนินการของศูนย์ ฯ ที่จัดตั้งขึ้นในพื้นที่เอื้ออำนวย การดูแล การสร้างเสริมความเข้มแข็งของเด็ก ๆ ในพื้นที่ 2. การดำเนินการของศูนย์ ฯ สร้างประโยชน์ต่อแรงงานสตรีในพื้นที่ได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะทางการสนับสนุน ส่งเสริมการดูแลเด็กเล็กของศูนย์ ฯ นโยบายการสนับสนุนของหน่วยงานที่สังกัด มีความแตกต่างกัน มีจุดอ่อน จุดแข็งที่แตกต่างกัน แต่มีส่วนเอื้อที่สำคัญในการแบ่งเบาภาระผู้ปกครอง และสนับสนุนการดูแลเด็กเล็กในพื้นที่ นอกจากนี้หน่วยงานที่สังกัดควรมีแนวทางสนับสนุนในรูปแบบอื่น ๆ เพิ่มขึ้น สำหรับการแก้ปัญหาการดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีขีดจำกัดการจัดตั้ง

Reference

- Department of Children and Youth. (2018). *Online Assessment of Early Childhood Development Centre 2018 Ministry of Social Development and Human Security*. Department of Children and Youth.
- Department of Local Administration Ministry of Interior. (2010). *Early Childhood Development Standard Implementation of Local Administration*. Department of Local Administration Ministry of Interior.
- Department of Local Administration. (2002). *Education policy of Department of Local Administration for 15 years (2002–2016)*. Agricultural Assembly of Thailand Ltd.
- Noommesri, A. (2013). *Development guidelines for Early Childhood Education of Child Development Centre in area of Nhong Bua, Nakornsawan Province*[Master's Thesis, Chulalongkorn University].
- Office for National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization). (2011). *External Assessment Guide 3rd (2011–2015) Early Childhood Level (2–5 years) Academic edited pattern November 2011*. Office for National Education Standards and Quality Assessment.
- Office of the Basic Education Commission Ministry of Education. (2017). *Early Childhood Education Curriculum 2017*. The Agricultural Cooperative Federation of Thailand.
- Poolpat, J. (2004). *Early Childhood Development Centre*. Professional Qualification Institute
- Sripen, P. and Noichan, N. (2014). Study of Early Childhood Development Centre Operation for Thang-Nung, Photalay, Pijit Province Subdistrict Administrative Organization. *Journal of Graduate Studies in Northern Rajabhat Universities*, 4(7), 117–129.
- Sukhothai Thammathirat Open University. (1999). *Document of managing centre and Early Childhood Education School unit 1–7 (3rd)*. Prachachon.

Tangjitcharoenkul, R. (2019). *Development of a collaborative network model to increase the quality of educational provision. Early childhood level of the Child Development Center Under local administrative organizations: Participatory action research* [Research Report, Suan Dusit University].